

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри управління та освітніх технологій Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора педагогічних наук, професор **ГРЕЧАНИК Наталії Ігорівни** на дисертацію **ЛЮ Ціна** на тему: **«Формування естетичної компетентності студентів університетів у процесі вивчення фахових дисциплін»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими соціокультурними, економічними та освітніми трансформаціями, що супроводжуються переосмисленням системи цінностей, зміною моделей професійної діяльності та зростанням вимог до рівня загальнокультурної й особистісної зрілості майбутніх фахівців. В умовах цифровізації освітнього простору, глобалізації, міжкультурної взаємодії та підвищення ролі творчих і креативних індустрій заклади вищої освіти покликані забезпечувати не лише професійну підготовку здобувачів освіти, а й формування їхньої естетичної культури, ціннісних орієнтацій, здатності до творчого мислення та гуманістично зорієнтованої професійної діяльності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування естетичної компетентності студентів університетів, зокрема у процесі вивчення фахових дисциплін. Саме інтеграція естетичного складника в професійну підготовку майбутніх бакалаврів сприяє розвитку їхнього естетичного сприйняття, емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, здатності до творчого самовираження, рефлексії та відповідального прийняття рішень у професійних і соціальних ситуаціях. Водночас проблема цілеспрямованого формування естетичної компетентності студентів залишається недостатньо розробленою як у теоретичному, так і в методичному аспектах.

Актуальність теми дисертаційного дослідження підсилюється виявленими дисертантом суперечностями: між сучасними вимогами до підготовки майбутніх фахівців, здатних інтегрувати естетичні цінності у професійну діяльність, та недостатнім рівнем сформованості естетичної компетентності студентів університетів; між потенціалом фахових дисциплін у розвитку естетичної свідомості й творчого мислення здобувачів освіти та відсутністю цілісної науково обґрунтованої методики її формування; між зростаючими можливостями використання інтерактивних, мультимедійних і культурологічно зорієнтованих освітніх технологій та їх фрагментарним і несистемним застосуванням у практиці вищої школи.

Отже, з огляду на необхідність вирішення окреслених суперечностей, а також зважаючи на наукову, соціальну та практичну значущість порушеної проблеми, тема дисертації Лю Ціна «Формування естетичної компетентності студентів університетів у процесі вивчення фахових дисциплін» є актуальною, своєчасною, доцільною та відповідає сучасним потребам педагогічної науки й освітньої практики і не викликає сумнівів щодо її значущості.

Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Лю Ціна, забезпечується застосуванням цілісної, внутрішньо узгодженої методологічної системи, адекватної меті й завданням дослідження, специфіці його об'єкта та предмета. У роботі логічно поєднано сучасні методологічні підходи (системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, міждисциплінарний, технологічний та рефлексивний), що дало змогу всебічно розкрити процес формування естетичної компетентності студентів університетів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Використаний у дисертації комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження є достатнім, методично виваженим та відповідає логіці наукового пошуку, що забезпечило досягнення поставленої меті й реалізацію визначених завдань. Теоретичні методи дали змогу уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження та обґрунтувати структуру естетичної компетентності; емпіричні – отримати достовірні дані щодо стану

сформованості означеної компетентності; математико-статистичні – об'єктивно підтвердити ефективність запропонованої методики.

Джерельна база дисертації характеризується репрезентативністю та включає сучасні українські й зарубіжні наукові праці, нормативно-правові документи, аналітичні матеріали та результати власних досліджень, що свідчить про належний рівень теоретичної підготовки здобувача й аргументованість його наукових позицій. Аналіз літератури здійснено системно, критично та з урахуванням міждисциплінарного контексту проблеми.

Науковий апарат дисертації окреслено коректно: чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, логічно сформульовано мету й завдання, що забезпечило внутрішню узгодженість усіх структурних компонентів роботи. Запропоновані авторські визначення понять, модель формування естетичної компетентності, педагогічні умови, критерії, показники та рівні її сформованості мають достатнє теоретичне підґрунтя й логічно впливають із проведеного аналізу та результатів експериментальної роботи.

Достовірність провідних положень і висновків дисертації підтверджується теоретичною аргументованістю вихідних концептів, експериментальною перевіркою ефективності авторської методики, застосуванням адекватних методів статистичної обробки результатів, системним аналізом отриманих емпіричних даних, перевіркою дієвості визначених критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів дослідження у наукових публікаціях та виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах.

Структура, логіка та послідовність викладу дисертації. Структура дисертації є науково обґрунтованою, логічно вибудованою такою, що повністю відповідає меті й завданням дослідження. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Така структурна побудова забезпечує цілісність наукового дослідження, логічний і послідовний перехід від теоретичного аналізу проблеми до методичного проектування та експериментальної перевірки отриманих результатів.

Анотація чітко й повно відображає зміст дисертації, репрезентує її концептуальні засади, ключові наукові положення, наукову новизну та практичну значущість, що дає змогу сформулювати цілісне уявлення про логіку дослідження й основні результати, отримані автором.

Логіка та послідовність викладу матеріалу в дисертації є виваженими та відповідають поставленим завданням дослідження. Усі структурні компоненти роботи внутрішньо узгоджені між собою, а зміст розділів послідовно розкриває етапи наукового пошуку – від аналізу теоретичних засад формування естетичної компетентності студентів університетів до розроблення, упровадження та експериментальної перевірки авторської методики.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність у контексті сучасних трансформацій вищої освіти; визначено зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та тематикою наукових досліджень; чітко сформульовано мету й завдання, окреслено об'єкт і предмет дослідження, схарактеризовано методи наукового пізнання. Також у вступі розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації, упровадження та кількості наукових публікацій здобувача, що в сукупності засвідчує належний теоретико-методологічний рівень дисертації та її відповідність вимогам до кваліфікаційних наукових досліджень.

У першому розділі дисертаційного дослідження **«Теоретичні основи формування естетичної компетентності студентів університетів у процесі вивчення фахових дисциплін»** здійснено ґрунтовний і системний аналіз стану розробленості проблеми формування естетичної компетентності студентів у сучасній педагогічній теорії та практиці. Автором узагальнено філософські, психолого-педагогічні та культурологічні підходи до осмислення феноменів естетики, естетичної культури й естетичної компетентності, проаналізовано національні та зарубіжні наукові джерела, що дало змогу вибудувати цілісну теоретико-методологічну основу дослідження.

У розділі коректно схарактеризовано базові поняття дослідження, зокрема «естетика», «естетична культура», «естетична компетентність», «естетична компетентність студентів

університетів», а також простежено еволюцію наукових поглядів на проблему естетичного розвитку особистості в історико-педагогічному та сучасному науковому дискурсі. Науково виваженим є представлення естетичної компетентності як складного інтегративного утворення, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, ціннісно-змістовий, емоційно-вольовий та рефлексивний компоненти.

Обґрунтованими є авторські визначення поняття «естетична компетентність» як здатності до продуктивної фахової діяльності відповідно до естетичних законів, а також поняття «естетична компетентність студентів університетів» як професійної інтегративної якості, що виявляється у здатності майбутніх фахівців реалізовувати власний естетичний потенціал у професійній та суспільній діяльності. Логічно й послідовно сформульовано сутність поняття «формування естетичної компетентності студентів університетів» як цілеспрямованого, системного педагогічного процесу, спрямованого на розвиток здатності сприймати, оцінювати й творити естетичні цінності та інтегрувати їх у професійну підготовку.

Значущим є узагальнення наукових підходів до структурування естетичної компетентності, що дало змогу автору обґрунтувати її компонентний склад і функціональні характеристики, які в подальшому стали теоретичною основою для розроблення моделі, визначення педагогічних умов та побудови діагностичного інструментарію дослідження.

Загалом перший розділ дисертації відзначається теоретичною цілісністю, логічністю викладу, міждисциплінарною спрямованістю та методологічною виваженістю, що забезпечує належне наукове підґрунтя для подальшого обґрунтування методики формування естетичної компетентності та проведення експериментальної частини дослідження.

У другому розділі дисертації **«Методика формування естетичної компетентності майбутніх бакалаврів з професійної освіти в процесі вивчення фахових дисциплін»** розкрито цілі та завдання формування естетичної компетентності студентів університетів, обґрунтовано методологічні й психолого-педагогічні засади реалізації означеного процесу, а також представлено авторське бачення організації формування естетичної компетентності в межах фахової підготовки здобувачів вищої освіти.

У розділі систематизовано й науково обґрунтовано педагогічні принципи та домінуючі педагогічні умови формування естетичної компетентності студентів, серед яких виокремлено використання культурного контексту фахових дисциплін, міжпредметні зв'язки, наочність і мультимедійність освітнього контенту, інтерактивні та творчі методи навчання, а також співпрацю з фахівцями, діяльність яких має виражену естетичну складову. Визначені умови логічно узгоджуються зі структурними компонентами естетичної компетентності та забезпечують цілісність методичного підходу.

Заслугове на увагу розроблена дисертантом модель формування естетичної компетентності з огляду на її внутрішню логічну цілісність, методичну виваженість і практичну спрямованість, яка охоплює концептуальний, змістово-діяльнісний та оціночно-результативний блоки. У цілому модель відзначається системністю, відкритістю та адаптивністю до сучасних викликів вищої освіти й слугує методологічним підґрунтям для практичної реалізації досліджуваної властивості студентів і процесу її формування.

Особливу увагу привертає розроблена авторська методика формування естетичної компетентності, що характеризується чіткою поетапністю реалізації та структурною завершеністю, а також представленням широким спектром практичного інструментарію, який охоплює: проблемні та інтерактивні лекції, міждисциплінарні заняття, практикуми, рольові та ділові ігри, творчі проєкти, гостьові майстер-класи, мультимедійні й рефлексивні форми та методи, які органічно інтегровані у зміст фахових дисциплін і сприяють активізації пізнавальної, емоційно-ціннісної та творчої сфер особистості здобувачів освіти.

У роботі також обґрунтовано використання сучасних педагогічних технологій (проєктної, проблемного навчання, тренінгової, контекстної, імітаційно-ігрової, інтерактивної), а також окреслено систему методів формування естетичної компетентності, спрямованих на розвиток естетичного мислення, формування ціннісних орієнтацій, удосконалення творчої діяльності, комунікативної взаємодії та рефлексивних умінь майбутніх фахівців. Запропоноване методичне забезпечення логічно співвідноситься

з визначеними компонентами естетичної компетентності та педагогічними умовами її формування.

Загалом другий розділ дисертації характеризується методичною цілісністю, практичною спрямованістю та внутрішньою узгодженістю викладеного матеріалу, що створює надійне теоретико-методичне підґрунтя для експериментальної перевірки ефективності запропонованої методики формування естетичної компетентності студентів університетів.

У третьому розділі дисертації «**Експериментальна перевірка ефективності методики формування естетичної компетентності майбутніх бакалаврів з професійної освіти в процесі вивчення фахових дисциплін**» чітко прослідковується науково обґрунтований підхід зв'язку структурування естетичної компетентності студентів через шість взаємопов'язаних компонентів (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, ціннісно-змістовий, емоційно-вольовий і рефлексивний) та запропонованого діагностичного апарату, котрий вибудований на основі чотирьох критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-змістового, діяльнісно-поведінкового та емоційно-рефлексивного), два з яких мають інтегративний характер і дають змогу узагальнено оцінювати сформованість кількох компонентів досліджуваної якості. Такий підхід є свідченням самостійного наукового бачення автора та прагнення забезпечити методологічну узгодженість між теоретичною моделлю та інструментарієм вимірювання.

Також у розділі представлено методику організації та результати констатувального, формувального й контрольного етапів педагогічного експерименту, спрямованого на перевірку ефективності обґрунтованих педагогічних умов і розробленої авторської методики формування естетичної компетентності студентів університетів.

Вагомим здобутком дисертації є чітко вибудована логіка експериментального дослідження, яка охоплює визначення вибірки та експериментальної бази, розроблення критеріїв, показників і рівнів сформованості естетичної компетентності, а також добір адекватного діагностичного інструментарію. Автором коректно сформовано експериментальну й контрольну групи та залучено до дослідження здобувачів кількох закладів вищої освіти, що підвищує репрезентативність, достовірність і узагальнюваність отриманих результатів.

Особливої уваги заслуговує ґрунтовний опис формувального етапу експерименту, в межах якого послідовно реалізовано визначені педагогічні умови формування естетичної компетентності. У процесі експериментальної роботи застосовано комплекс сучасних форм, методів і засобів навчання, що органічно поєднували навчальну, творчу, проєктну та рефлексивну діяльність студентів, забезпечували інтеграцію естетичних цінностей у зміст фахових дисциплін та сприяли активізації пізнавальної, емоційно-ціннісної й діяльнісної сфер особистості здобувачів освіти.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили переважання середнього й достатнього рівнів сформованості естетичної компетентності в студентів експериментальної та контрольної груп, що обґрунтувало доцільність цілеспрямованого формувального педагогічного впливу. За підсумками контрольного етапу експерименту виявлено суттєво позитивну динаміку зростання рівнів сформованості естетичної компетентності в експериментальній групі порівняно з контрольною, зокрема істотне збільшення частки студентів із високим рівнем та зменшення кількості здобувачів із низьким рівнем означеної компетентності, що свідчить про результативність авторської методики.

Статистична обробка експериментальних даних із використанням оптимально дібраних та застосованих методів математичної статистики підтвердила наявність статистично значущих відмінностей між показниками експериментальної та контрольної груп за всіма визначеними критеріями, що переконливо доводить ефективність і доцільність упровадження запропонованих педагогічних умов формування естетичної компетентності студентів університетів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Загальні висновки дисертаційного дослідження логічно репрезентують теоретичні й експериментальні результати, повною мірою відповідають поставленій меті та завданням роботи. Дисертація є завершеною, самостійною науковою кваліфікаційною працею,

що вирізняється науковою новизною, теоретичною й практичною значущістю, а її результати можуть бути використані в освітній практиці закладів вищої освіти, у системі підготовки майбутніх педагогів та в подальших наукових дослідженнях.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Не викликає сумніву наукова новизна дисертаційного дослідження Лю Ціна, яка полягає в тому, що:

вперше: теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методику формування естетичної компетентності майбутніх бакалаврів з професійної освіти у процесі вивчення фахових дисциплін; визначено та обґрунтовано домінуючі педагогічні умови формування естетичної компетентності студентів університетів (використання культурного контексту фахових дисциплін, міжпредметних зв'язків, наочності й мультимедійності освітнього контенту, інтерактивних і творчих методів навчання, співпраці з фахівцями, діяльність яких має естетичну складову); розроблено й науково обґрунтовано модель формування естетичної компетентності майбутніх бакалаврів з професійної освіти, що охоплює концептуальний, змістово-діяльнісний та оціночно-результативний блоки; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-поведінковий, емоційно-рефлексивний), показники та рівні сформованості естетичної компетентності студентів університетів і розроблено відповідний діагностичний інструментарій для їх оцінювання;

уточнено та вдосконалено: сутність понять «естетична компетентність», «естетична компетентність студентів університетів», «формування естетичної компетентності студентів університетів» як професійної інтегративної якості та цілеспрямованого педагогічного процесу; уявлення про структуру естетичної компетентності студентів університетів, яку представлено в єдності мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-поведінкового, ціннісно-змістового, емоційно-вольового та рефлексивного компонентів; зміст і організацію освітнього процесу формування естетичної компетентності у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів;

подальшого розвитку набули: наукові уявлення про методологічні підходи до формування естетичної компетентності студентів університетів (системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, міждисциплінарний, технологічний, рефлексивний); теоретичні положення щодо інтеграції естетичних цінностей у зміст фахових дисциплін закладів вищої освіти; наукові підходи до використання інтерактивних, мультимедійних і творчих педагогічних технологій у формуванні естетичної компетентності майбутніх фахівців.

Відзначимо **практичне значення дисертаційного дослідження**, яке полягає в можливості використання: розроблених педагогічних умов і моделі формування естетичної компетентності студентів університетів в освітньому процесі закладів вищої освіти; авторської методики формування естетичної компетентності під час викладання фахових дисциплін у межах освітньо-професійних програм підготовки майбутніх бакалаврів з професійної освіти; діагностичного інструментарію для оцінювання рівнів сформованості естетичної компетентності студентів; результатів дослідження в процесі вдосконалення змісту навчальних дисциплін, розроблення вибіркового курсів, тренінгів, міждисциплінарних модулів, творчих практикумів і програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Матеріали дисертації можуть бути використані в освітній практиці закладів вищої освіти, у системі підвищення кваліфікації викладачів, а також у подальших наукових дослідженнях проблем естетичної компетентності, професійної підготовки майбутніх педагогів і розвитку особистості студентської молоді.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях, опублікованих автором. Прослідковується повнота та системність висвітлення основних результатів дисертаційного дослідження у наукових публікаціях здобувача. Матеріали дисертації апробовано й оприлюднено у 10 наукових працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 5 тез наукових доповідей.

У наукових публікаціях послідовно відображено ключові положення дисертаційного дослідження, зокрема: теоретико-методологічні засади осмислення феномену естетичної компетентності студентів університетів; авторське трактування сутності та структури естетичної компетентності; обґрунтування педагогічних умов її формування у процесі вивчення фахових дисциплін; розроблення моделі та методики формування естетичної компетентності майбутніх бакалаврів з професійної освіти; результати експериментальної перевірки ефективності запропонованої методики.

Зміст опублікованих праць корелює з логікою дисертації, відповідає її меті й завданням, відзначається науковою коректністю, концептуальною цілісністю та достатнім рівнем узагальнення отриманих результатів. Публікації відображають основні етапи наукового пошуку – від теоретичного аналізу проблеми до експериментального підтвердження результативності авторських напрацювань, що свідчить про належний рівень опрацювання та повноту оприлюднення основних положень дисертації.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Водночас, не дивлячись на відзначені досягнення, дисертація Лю Ціна не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, тому дозволимо висловити деякі зауваження та побажання:

– формулювання мети дослідження загалом узгоджується з логікою наукового пошуку, проте потребує певного уточнення відповідно до назви теми дисертації;

– у підрозділі 3.1 представлено критерії сформованості естетичної компетентності, які водночас уже відображені в моделі, поданій у підрозділі 2.2. У зв'язку з цим доцільним видається чіткіше узгодження послідовності їх представлення в роботі. Зокрема, з огляду на логіку наукового дослідження, більш виправданим виглядало б, якби завдання щодо визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості естетичної компетентності передувало завданню з розроблення відповідної моделі. Така послідовність сприяла б більш чіткій логіці викладу матеріалу та цілісному сприйняттю структури дослідження;

– беручи до уваги те, що модель формування естетичної компетентності висвітлено в підрозділі 2.2, де окреслено ключові критерії досліджуваної якості, тоді як їх детальна конкретизація подана у підрозділі 3.1, методично виправданим виглядало б розміщення підрозділу 3.1 раніше у загальній логіці побудови дослідження. Така послідовність дозволила б чіткіше вибудувати внутрішню логіку роботи та забезпечила б більш послідовне представлення експериментальної частини.

Водночас зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не применшують наукової новизни та практичної значущості дисертаційного дослідження і можуть бути використані як підґрунтя для наукової дискусії під час публічного захисту.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами), а її автор Лю Цін заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри управління та освітніх технологій Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Наталія ГРЕЧАНИК